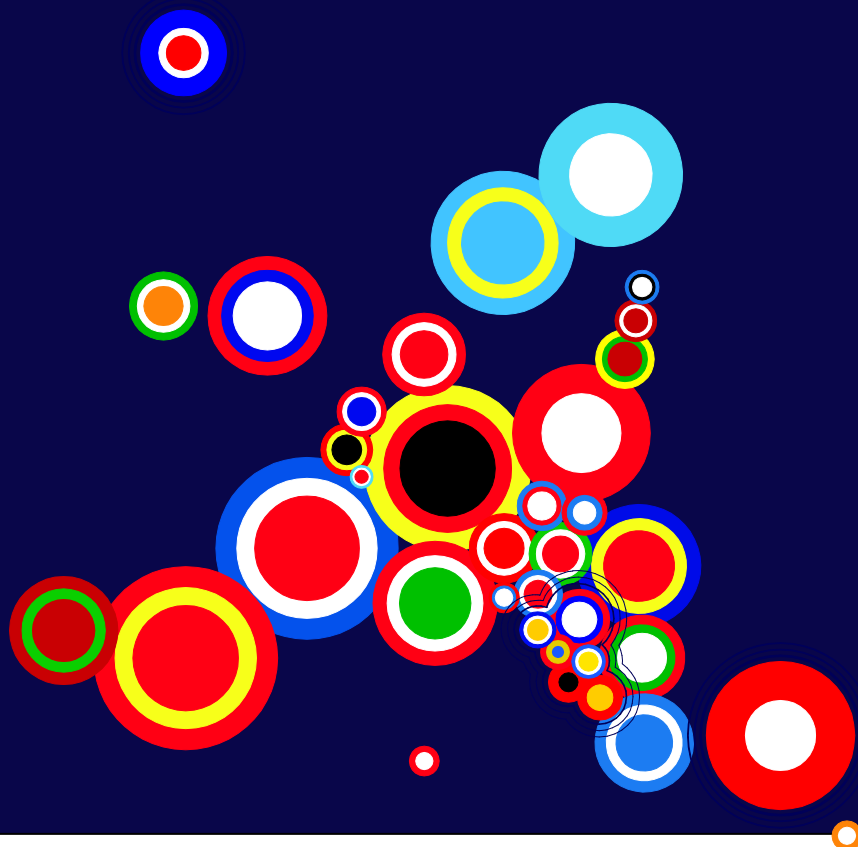

**INSTRUMENT ZA
PRETPRISTUPNU POMOĆ (IPA II)**

**INDIKATIVNI STRATEŠKI DOKUMENT ZA BOSNU I
HERCEGOVINU**

(2014-2017)

USVOJEN DD/MM/YYYY

SADRŽAJ

PRVI DIO: UVOD	2
1.1. Svrha Strateškog dokumenta.....	2
1.2. Konsultacije o ovom Strateškom dokumentu	3
DRUGI DIO: ANALIZA POTREBA I KAPACITETA	3
2.1. Politički i ekonomski kontekst.....	3
2.2. Kontekst za planiranje pomoći.....	5
TREĆI DIO: OPŠTI OBLIK PRETPRISTUPNE POMOĆI ZA BIH	8
ČETVRTI DIO: POMOĆ EU U PERIODU 2014-2017.	11
4.1. Demokratija i upravljanje.....	11
4.2. Vladavina prava i osnovna prava	15
4.3. Konkurentnost i inovacije, strategije lokalnog razvoja.....	19
4.4. Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike	22
DODATAK 1 - INDIKATIVNE RASPODJELE PO OBLASTIMA POLITIKE I SEKTORA	0
DODATAK 2 POKAZATELJI I CILJEVI	1

1. PRVI DIO: UVOD

1.1. Svrha Strateškog dokumenta

Ovaj Indikativni strateški dokument (Strateški dokument) uspostavlja prioritete za finansijsku pomoć EU za period 2014-2017 za podršku Bosni i Hercegovini na njenom putu ka pristupanju EU. U dokumentu se analiziraju uticaji političkog zastoja u pogledu sprovođenja presude Evropskog suda za ljudska prava¹ u predmetu Sejdić-Finci i još uvijek nezavršeni dogovor o sveobuhvatnom mehanizmu koordinacije za planiranje i sprovođenje pretpristupne pomoći (IPA II). Uzeto je u obzir teško društveno-ekonomsko okruženje u Bosni i Hercegovini, koje je dovelo do povećanog nezadovoljstva među građanima, kulminirajući socijalnim nemirima u februaru 2014.

Instrument pretpristupne pomoći (IPA II)² je glavni finansijski instrument EU-a za pružanje podrške državama korisnicama u provedbi reformi sa ciljem članstva u Uniji. Finansijska pomoć u okviru IPA II je namijenjena za ostvarenje sljedeća četiri posebna cilja: (a) podrška političkim reformama, (b) podrška ekonomskom, socijalnom i teritorijalnom razvoju, (c) jačanje sposobnosti država korisnica, navedenih u Aneksu I kako bi ispunile obaveza koje proizlaze iz članstva u Uniji kroz podršku postepenom usklađivanju s *acquisem* njegovoj provedbi i usvajanju, (d) jačanje regionalne integracije i teritorijalne saradnje. Dalje, u Uredbi o IPA-i II je navedeno da će se finansijska pomoć uglavnom odnositi na pet oblasti: a) reforme u pripremi za članstvo u Evropskoj uniji i s tim povezana izgradnja institucija i kapaciteta, b) društveno-ekonomski i regionalni razvoj, c) zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, promociju rodne jednakosti i razvoj ljudskih resursa, d) poljoprivredu i ruralni razvoj, i e) regionalnu i teritorijalnu saradnju.

U nedostatku sveobuhvatnog mehanizma koordinacije EU, pomoć Bosni i Hercegovini će biti usmjerena ka sektorima u kojima postoje dogovorene strategije i dostatna koordinacija unutar sektora, te će se uzeti u obzir kapaciteti Bosne i Hercegovine da se ispune ove potrebe. Pomoć se planira na usaglašen i sveobuhvatan način kako bi najbolje odgovorila na potrebe građana, te posebno manjina i ugroženih ljudi, civilnog društva i privatnog sektora. Međutim, pomoć EU je samo jedan od načina da se postigne potrebni napredak. Prilikom odlučivanja o prioritetima za djelovanje, treba voditi računa o vlastitim sredstvima država korisnica, kao i o podršci koja se pruža kroz druge instrumente EU i koju pružaju drugi učesnici, a naročito bilateralni donatori ili međunarodne finansijske institucije (MFI). U tom smislu, prednost će se dati pružanju finansijske pomoći u okviru sektorskog pristupa, gdje je to moguće, da bi se osigurao dugoročniji, usaglašen i održiv pristup, da bi se omogućilo povećano učešće, olakšala saradnja među donatorima, eliminisalo dupliranje posla i postigla veća efikasnost i djelotvornost.

S ciljem postupanja po prioritetima koji su uspostavljeni za finansijsku pomoć EU Bosni i Hercegovini za naredne četiri godine, ovim Strateškim dokumentom se utvrđuju smisleni i realistični ciljevi, utvrđuju se ključne aktivnosti i akteri, opisuju se očekivani rezultati, pokazuje se kako će se napredak mjeriti i pratiti, i određuju se indikativna finansijska

¹ Predmet Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine, decembar 2009. godine, u vezi etničke diskriminacije u smislu da osobe koje ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda (Bošnjak, Srbin, Hrvat) ne mogu biti birane u institucije države.

² Uredba Evropskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA II), Sl. list br. 77, 15.03.2014, str. 11.

izdvajanja. Prioriteti definisani za finansijsku pomoć će poslužiti kao osnova za (više-godišnje programiranje IPA II fondova u periodu 2014-2017.

Ovaj Strateški dokument će biti pregledan 2017. i prema potrebi revidiran. Takođe se može revidirati u bilo koje vrijeme na inicijativu Europske komisije.

1.2. Konsultacije o ovom Strateškom dokumentu

Ovaj strateški dokument je pripremljen u partnerstvu sa vlastima Bosne i Hercegovine. Državni i entitetski premijeri, državni koordinator za IPA-u (DIPAK), resorna ministarstva na državnom i entitetskom nivou, te predstavnici civilnog društva su doprinijeli pripremi ove strategije. Posebne konsultacije o strateškoj orijentaciji strateškog dokumenta su organizovane sa zajedničkom radnom grupom EU i Bosne i Hercegovine, nekoliko organizacija civilnog društva, državama članicama EU, drugim donatorima i međunarodnim organizacijama u Sarajevu.

2. DRUGI DIO: ANALIZA POTREBA I KAPACITETA

2.1. Politički i ekonomski kontekst

Bosna i Hercegovina je zemlja površine od 51.209 km² sa procijenjenim brojem od 3,9 miliona stanovnika.³ Broj stanovnika se smanjio zbog rata od 1991-1995 godine koji je devastirao zemlju. Danas je još uvijek 110,380 izbjeglica i interno raseljenih lica.⁴ Najveći je glavni grad Sarajevo koji ima oko 400,000 stanovnika.⁵ Ustavna struktura proizlazi iz Aneksa IV Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma i uspostavlja složenu političku strukturu sa vladama⁶ na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta, te kantonalnom nivou.

Izvršavanje vlasti u Bosni i Hercegovini je zasnovano na veoma decentralizovanoj i veoma skupoj strukturi sa podijeljenim nadležnostima između državnog nivoa, entiteta, kantona i opština sa nedostatkom funkcionalne koordinacije i mehanizama i procesa donošenja političkih odluka. Rascjepkanost planiranja i procesa izrade budžeta, nedostatak jasne odgovornosti i nadzornih mehanizama i linija, te podjela nadležnosti i odgovornosti nastavljaju da ugrožavaju efikasnost i učinkovitost pružanja javnih usluga i izvršavanje državne vlasti u cjelini.

Rascjepkanost pravosudnog sistema i sektora policije pogoršava borbu protiv sveobuhvatne korupcije i organizovanog kriminala. Dugotrajni parnični postupci, nedostatan mehanizam provedbe i složeno upravno pravo, uzrok su pravne nesigurnosti za građane i preduzeća, a ne doprinose privrednom rastu ni privlačenju stranih ulaganja.

Pravne odredbe koje garantuju prava žena i rodnu ravnopravnost su na snazi, ali resursi institucionalnih mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti su još uvijek nedovoljni. Političko učešće žena i njihovo učešće na tržištu rada je još uvijek slabo. Zakoni i strategije protiv porodičnog nasilja su na snazi, ali nisu usklađeni na nivou cijele države. Povećana su sredstva za skloništa za žrtve porodičnog nasilja, ali su i dalje nedovoljna. Bosna i

³ Zasnovano na podacima Eurostata iz 2006/2007. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 1991. godine, broj stanovnika je bio 4,4. mil.

⁴ UNHCR, decembar 2013.

⁵ 526,000 stanovnika prema popisu iz 1991. godine.

⁶ Za potrebe ovog dokumenta, opšti spomen „vlasti“ ne isključuje ustavnu i pravnu poziciju izvršne vlasti u BiH.

Hercegovina je i dalje zemlja polazišta, tranzita i odredišta za trgovinu ženama, u većini slučajeva radi seksualne eksploatacije, prosjačenja i prisilnih brakova.

Kao mala otvorena ekonomija, Bosna i Hercegovina je vrlo ovisna o kretanjima na inostranim tržištima. Izvozno orijentirani sektori nastavljaju igrati važnu ulogu u razvoju zemlje i obično su ključni pokretači njenih ekonomskih rezultata. Nedavna globalna dešavanja i način na koji su uticala na ekonomiju ukazuju na to da oporavak na inostranim tržištima, uglavnom u prerađivačkim djelatnostima, treba i dalje voditi ka oporavku ekonomije BiH u srednjoročnom periodu. Naročito sektori proizvodnje u koje spadaju bazni metali, proizvodi od metala, mašine, instrumenti i proizvodi od drveta su najvažnije komponente izvoza, a istovremeno i osnovne ulazne komponente za industrijsku proizvodnju zemalja EU. Hemijska industrija je još jedan važan sektor, a isto tako jako ovisi o globalnim kretanjima. Energetski sektor, koji nije teško pogođen krizom, mogao bi napraviti značajan pozitivan doprinos privrednom rastu Bosne i Hercegovine, kako direktno tako i indirektno, s obzirom da oporavak glavnih industrija povećava domaću potražnju za energijom. Međutim, to zavisi saradnje među entitetima koja se mora značajno poboljšati u pogledu sigurnosti snabdijevanja, kao i od djelotvornog funkcionisanja kompanije za prenos električne energije, integrisanih energetskih tržišta i potpune nezavisnosti regulatornih tijela. Očekivani oporavak stanogradnje bi srednjoročno ubrao rast u proizvodnji građevinskog materijala. Osim toga, dodatnu prepreku za proširenje izvoza stvara činjenica da domaći proizvođači nisu ispunili standarde kvaliteta uslovljene pristupanjem Hrvatske Evropskoj uniji, iako se to odnosi samo na neke poljoprivredne proizvode.

Pošto u godinama prije krize nije stvoreno dovoljno fiskalnog prostora i pošto su visoki troškovi prevladavali, javne finansije su padom prihoda u 2009. godini zbog ekonomske recesije, jako opterećene, tako da je Bosna i Hercegovina morala tražiti vanjsku podršku od međunarodne zajednice. Mjere fiskalnog prilagođavanja dogovorene sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) i Svjetskom bankom doprinijele su postepenoj konsolidaciji javnih finansija 2010-2011.godine. Međutim, 2012. godine ponovo je došlo do rasta fiskalnog debalansa koji je povezan sa pogoršanjem vanjskog okruženja i smanjenjem ekonomske aktivnosti. Konsolidovani budžetski deficit u 2013.godini je smanjen na 1,0% BDP-a, u poređenju sa 1,9% u 2012.godini. Odbor MMF-a je u septembru 2012. odobrio dvogodišnji Stand-by aranžman (SBA), u iznosu od 338 miliona SDR (389.000.000 EUR) s ciljem borbe protiv učinaka pogoršanja vanjskog okruženja, jačanja fiskalne održivosti i poboljšanja otpornosti finansijskog sektora. Izvršni odbor je također odobrio devetomjesečno produženje i uvećanje Stand-by aranžmana za 153.600.000 EUR, kako bi se zadovoljile dodatne potrebe za finansiranjem koje će najvećim dijelom nastati krajem 2014. Nakon što su odlagane od februara, kombinovana šesta i sedma revizija u sklopu MMF-ovog Stand-by aranžmana su uspješno završene u junu 2014. Izvršni odbor MMF-a je odobrio i povećanje za 95,7 EUR za MMF-ov Stand-by aranžman da bi se zadovoljile hitne potrebe u vezi sa platnim bilansom države, nastale nakon teških poplava u maju 2014. To je obezbijedilo dodatnu isplatu od 191,4 miliona EUR, čime je unutar aranžmana ukupno isplaćeno 478,5 miliona EUR.

Uprkos privremenim znakovima oporavka, uslovi na tržištu rada i dalje su izuzetno teški. Nezaposlenost je i dalje visoka i u 2013. godini je iznosila 44,5%, što predstavlja smanjenje za oko 1 procentni poen u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih u javnoj upravi nastavio je rasti tokom cijele 2013. i u prvih pet mjeseci 2014. godine, čime je dodatno povećan već ionako veliki javni sektor, koji je dosegnuo oko 27 % od ukupne zaposlenosti. Nezaposlenost je posebno visoka među mladima (59,1% mladih, dobi između 15 i 24 godine, prema Istraživanju radne snage), a i učešće žena na tržištu rada je slabo. Obrazovni sistem ne odgovara potrebama tržišta rada u odgovarajućoj mjeri, a koncepti cjeloživotnog učenja još

nisu izrađeni. Ekonomska kriza je povećala rizike od socijalne isključenosti i za socijalnu zaštitu ugroženih grupa, od kojih su Romi i dalje najugroženija grupa. Izbjeglice i interno raseljena lica i dalje imaju problem s ekonomskom reintegracijom i pristupom zdravstvenim uslugama, dok je nemogućnost prenošenja prava na socijalnu zaštitu i penzije između entiteta još uvijek jedna od glavnih prepreka održivom povratku.

Privatni sektor u Bosni i Hercegovini se jako sporo oporavlja od posljedica ekonomske krize. Osim toga, procjenjuje se da su teške poplave iz maja 2014. prouzrokovale štete i gubitke od 15% BDP-a i kratkoročno se očekuje pad ekonomije. Također će doći do dodatnog pritiska na javne finansije, što će dovesti do rasta fiskalnog deficita, dok će se i trgovinski deficit najvjerojatnije naći pod pritiskom, nakon njegovog značajnog smanjenja u 2013. na 30,5% BDP-a. Situaciju pogoršava niska stopa stranih investicija (1,9% BDP-a u 2013.), koja je među najnižim u regiji. Neuspjeh da se sprovedu strukturne i institucionalne reforme znatno otežava privredni napredak. Složen pravni i regulatorni okvir i netransparentne procedure osnivanja firmi predstavljaju ozbiljne prepreke domaćim i stranim investicijama. Sektor malih i srednjih poduzeća (MSP) ostaje okosnica privrede Bosne i Hercegovine, s tim što nastoji da se razvije u potpuno konkurentnu i održivu snagu, a pati od administrativnih i regulatornih opterećenja.

Kao neposredni odgovor na društveno-ekonomske probleme građana Bosne i Hercegovine, EU je u maju 2014. pokrenula inicijativu „Pakt za rast“ kroz Forum za prosperitet i zapošljavanje. Na konferenciji i događajima koji su uslijedili nakon toga, u julu su utvrđene mjere ekonomske politike, tzv. Pakt za rast. Te mjere su usmjerene na ključna ekonomska pitanja kao što su pitanja tržišta rada, poslovnog okruženja, investicija, korupcije i na pitanja socijalne zaštite. Očekuje se da će političke stranke ove mjere uključiti u svoje ekonomske programe.

2. Kontekst za planiranje pomoći

2.1. Strategija proširenja za pojedinačne zemlje korisnice

Bosna i Hercegovina je potencijalni kandidat za članstvo u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Bosne i Hercegovine i EU je potpisan u junu 2008., a ratifikovale su ga sve države članice. Privremeni sporazum (PS), koji se odnosi na trgovinu i druge srodne nadležnosti Zajednice, stupio je na snagu u julu 2008. SSP još uvijek nije stupio na snagu, jer Bosna i Hercegovina ne ispunjava preostale zahtjeve, što se posebno odnosi na vjerodostojne napore u provedbi presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci. Stoga su odnosi između EU i Bosne i Hercegovine i dalje uređeni Privremenim sporazumom, čija je provedba nejednaka. Iako u nekim područjima provedba napreduje glatko, zemlja krši PS/SSP zbog nepoštivanja Evropske konvencije o ljudskim pravima (član 1. PS-a) i pravila o državnoj pomoći (član 36. PS-a). Bosna i Hercegovina treba ubrzati svoje napore u ispunjavanju ovih obaveza iz PS/SSP-a.

Komisija je 2011. godine pokrenula dijalog na visokom nivou o procesu pristupanja (HLDAP) sa predstavnicima vlasti i političkih stranaka u Bosni i Hercegovini. Svrha HLDAP-a je da se započne proces pojašnjavanja šta pristupanje EU zahtijeva kako u političkom, tako i u tehničkom smislu. Komisija je isto tako 2011. pokrenula Strukturirani

dijalog o pravosuđu⁷ kako bi pomogla Bosni i Hercegovini u konsolidovanju nezavisnog, efikasnog, djelotvornog i profesionalnog pravosudnog sistema.

Nova strategija proširenja EU potvrđuje da je proces pristupanja danas rigorozniji i obimniji nego u prošlosti, ne samo zbog evolucije politika EU, već i zbog izvučenih pouka iz prethodnih proširenja. Ključna lekcija iz prošlosti je to da je važno da se prvo rješavaju osnovne stvari.

Vladavina prava je i dalje suština procesa proširenja. Novi pristup, kojeg je Vijeće potvrdilo u decembru 2011., podrazumijeva da se države trebaju baviti pitanjima poput reforme pravosuđa i borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, u ranoj fazi pristupnih pregovora. Bosna i Hercegovina će vremenom morati održavati reformski zamah u ključnim oblastima vladavine prava, naročito u reformi pravosuđa i politici borbe protiv korupcije, nezavisnosti ključnih institucija, slobodi izražavanja, politici borbe protiv diskriminacije, zaštiti manjina, i postići dobre rezultate u provedbi reformi, osiguravajući na taj način da reforme budu nepovratne i duboko ukorijenjene. U tom pogledu, ključno je da se odgovarajuća strategija i akcioni planovi u području vladavine prava i osnovnih prava provedu u potpunosti i blagovremeno.

Globalna ekonomska kriza je dodatno istakla potrebu da sve zemlje treba da jačaju ekonomsko upravljanje, povećaju konkurentnost i kreiraju stabilnije i transparentnije poslovno okruženje kako bi se privukle investicije i stimulisao rast. Strategija proširenja sadrži prijedloge koji mogu pomoći u ispunjavanju ovog cilja, uključujući unapređenje ekonomske politike i ekonomskog upravljanja uvođenjem godišnjih državnih programa ekonomskih reformi i dvogodišnjih programa za konkurentnost i rast, kao i akcionih planova za upravljanje javnim finansijama.

Također je potrebno temeljnije ojačati demokratske institucije i omogućiti veće uključivanje u demokratske procese. Daljnji napredak u reformi javne uprave i jača uloga civilnog društva su ključni u ovom pogledu, kao što su i zajedničke platforme za integraciju u EU.

Na koncu, dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja su bitni elementi procesa stabilizacije i pridruživanja.

2.2. Relevantne državne strategije

Strategije za većinu sektora postoje uglavnom na nivou entiteta i kantona, te u manjoj mjeri na državnom nivou. Međutim, većina strategija nije usklađena i ne osigurava cjelodržavnu provedbu *acquisa*. Postoje iznimke poput Strategije za reformu javne uprave (PAR), Strategije za reformu sektora pravde (SRSP), Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, Strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma (Izbjeglice i interno raseljena lica, uključujući i Sarajevski proces), Strategije za rješavanje problema Roma i Strategije za razvoj statistike u Bosni i Hercegovini 2020. Neke od ovih strategija su prestale da važe ili će prestati važiti prije početka IPA II, te ih je potrebno ažurirati. Zajedničko većini ovih strategija je da se one ne zasnivaju na strategiji razvoja zemlje ili

⁷ Strukturirani dijalog o pravosuđu je mehanizam s kojim se namjeravaju poboljšati strukturne veze u vladavini prava sa zemljama potencijalnim kandidatkinjama za članstvo i prije stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Stoga će se, kroz strukturirani dijalog Bosni i Hercegovini, pružiti podrška u učvršćivanju nezavisnog, efikasnog, djelotvornog i profesionalnog pravosudnog sistema. Istovremeno, dijalog pomaže zemlji da napreduje na svom evropskom putu.

strategiji evropskih integracija, ne sadrže planirana sredstva, niti srednjoročne rashode, ni okvire upravljanja učinkom, a postoji tek ograničena koordinacija između sektora i donatora.

Prethodna pomoć EU je rezultirala nizom nacрта strategija (npr. razvojna strategija države, strategija razvoja malih i srednjih poduzeća), međutim ne postoji politički dogovor za njihovo usvajanje i provedbu.

Na regionalnom nivou, Bosna i Hercegovina se priključila Transportnom opservatoriju jugoistočne Evrope (SEETO), koji je identifikovan kao privremeni nastavak Transevropske saobraćajne mreže (TENT) u regiji Zapadnog Balkana, te se pridružila i ciljevima Strategije Jugoistočna Evropa 2020 (SEE 2020).

Bosna i Hercegovina je dio dvije makroekonomske strategije EU, i to Strategije EU za dunavsku regiju (EUSDR) i Strategije EU za jadransku i jonsku regiju (EUSAIR). Ovim strategijama se nastoje povezati i zemlje članice EU i zemlje koje nisu članice EU u suočavanju sa zajedničkim izazovima i mogućnostima u spomenutoj makroregiji. Strategije su usmjerene na bolju povezanost transportne i energetske mreže, bolju zaštitu životne sredine, održive turističke aktivnosti i mjere za društveno-ekonomski razvoj u geografsko-specifičnom kontekstu, a također su namijenjene i da poboljšaju saradnju sa državama članicama EU i olakšaju pripremu država kandidata i potencijalnih kandidata za integraciju u EU.

2.3 Uslovi za upravljanje fondovima IPA II

Da bi se dobila podrška kroz sektorski pristup, postojeće strategije bi se trebale zasnivati na budžetu, srednjoročnim rashodima i okvirima za upravljanje učinkom i biti usmjerene na koordinaciju sektora i donatora, te u konkretnom slučaju Bosne i Hercegovine, trebale bi olakšati usklađenu provedbu *acquisa* u cijeloj zemlji. Niti jedan od sektora, za kojeg je predviđena podrška u okviru novog instrumenta, trenutno, se ne čini pogodnim za podršku putem sektorskog pristupa. Međutim, EU će nastaviti pružati podršku u pripremi i postepenoj provedbi odgovarajućih strategija. Konkretno, pomoć EU ima za cilj stvoriti kapacitete za strateško planiranje i pripremu za podršku sektoru. Sve dok sektori ne budu sazreli za podršku putem sektorskog pristupa, pomoć će se pružati kroz individualne aktivnosti, koje su pripremljene u skladu sa važećim strategijama.

U Bosni i Hercegovini će se uglavnom direktno upravljati IPA fondovima. Bosna i Hercegovina nije provela neophodne pripreme za indirektno upravljanje sredstvima pomoći EU.

Bosna i Hercegovina će biti podobna za sektorsku budžetsku podršku, ukoliko ispuni sljedeća četiri preduslova: stabilan makroekonomski okvir, vjerodostojan i relevantan program za poboljšanje upravljanja javnim finansijama, transparentnost i nadzor nad budžetom i vjerodostojne i relevantne sektorske strategije u skladu sa strategijom pristupanja EU. Kada se ispune ovi uslovi, sektorska budžetska podrška se može pružiti onim sektorima gdje postoji dobra strateška osnova za provođenje reformi.

2.4 Koordinacija donatora i komplementarnost s drugim oblicima pomoći EU

Glavni donatori u Bosni i Hercegovini su Evropska unija, Njemačka, Švedska, Švicarska, Norveška, Sjedinjene Američke Države i Ujedinjene nacije. Mnoge države članice EU pružaju ciljanu pomoć u pojedinačnim sektorima. Međunarodne finansijske institucije- Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska investicijska banka (EIB),

Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) i Svjetska banka- daju kredite za razvoj ekonomije Bosne i Hercegovine.

Odgovornost za koordinaciju donatora u Bosni i Hercegovina je podijeljena između Direkcije za evropske integracije (DEI) za donatore iz EU i Ministarstva finansija i trezora (MFT) za ostale donatore, a zajedničku odgovornost dijele sa relevantnim entitetskim ministarstvima za Međunarodne finansijske institucije. MFT redovno organizuje sastanke Foruma za koordinaciju donatora i objavljuje godišnje izvještaje o donatorstvu, koji prikazuju donatore koji su aktivni u Bosni i Hercegovini, te utvrđuju njihov doprinos po sektorima.

Štoviše, Delegacija Evropske unije održava redovne koordinacijske sastanke sa zemljama članicama EU kako bi razmijenili politička gledišta i kako bi usmjerila koherentnu i komplementarnu pomoć EU i država članica za Bosnu i Hercegovinu.

Delegacija EU saraduje s ostalim donatorima kroz svoje redovno učešće na sastancima Foruma za koordinaciju donatora, koje MFT organizuje dva do tri puta godišnje. Osim toga, u sektorima pravosuđa i borbe protiv korupcije, u kojima je EU glavni donator, češće se organizuju koordinacijski sastanci donatora po sektorima, a saradnja sa UN-ovim organizacijama i međunarodnim finansijskim institucijama na zajedničkim projektima u Bosni i Hercegovini je veoma bliska.

2.5 Usklađenost s politikama EU

Finansijska pomoć u prioritetnim područjima navedenima u ovom strateškom dokumentu će se dodijeliti u skladu sa strategijom proširenja za Bosnu i Hercegovinu i u cilju podrške ovoj strategiji. Pomoć će biti oblikovana u skladu s politikama EU u istom području, a posebno u skladu sa Strategijom Evropa 2020 i odgovarajućim makroregionalnim strategijama, vodećim inicijativama EU za poticanje rasta i zapošljavanja, kao i ciljevima klimatske politike EU. Ciljevi koji su postavljeni do 2017. odražavaju nivo ekonomskog razvoja i fazu u procesu pristupanja Bosne i Hercegovine

Ciljevi dogovoreni u okviru Strategije za Jugoistočnu Evropu SEE 2020, važne su uporedne mjere za reformske napore Bosne i Hercegovine, a finansijsku pomoć u okviru programa IPA II Bosna i Hercegovina će koristiti kako bi se podržalo ispunjavanje ovih uporednih mjera.

3. TREĆI DIO: OPŠTI OBLIK PRETPRISTUPNE POMOĆI ZA BiH

Bosna i Hercegovina je u zastoju na svom putu ka pristupanju Evropskoj uniji. Uprkos naporima EU, politički lideri Bosne i Hercegovine se nisu mogli dogovoriti o provođenju presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci i o uspostavljanju sveobuhvatnog mehanizma koordinacije u procesu evropskih integracija. Kao što je Komisija zaključila u Izvještaju o napretku u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu, sve je teže opravdati osiguravanje pretpristupnih fondova za zemlju čiji politički predstavnici nisu spremni na konsenzus koji je neophodan za nastavak puta ka pristupanju EU. Bez takvog konsenzusa postoji veliki rizik da pretpristupna pomoć neće proizvesti očekivane rezultate.

Kako bi se ti rizici smanjili, Komisija je zaključila da se puna podrška ne može opravdati, zbog nepostojanja sveobuhvatnog mehanizma koordinacije u procesu evropskih integracija, koji je preduslov za podršku reformama u oblastima u kojima postoje zajedničke nadležnosti vlasti na različitim nivoima. Osim toga, Komisija je ulaganja, naročito u infrastrukturu za transport i životnu sredinu, usloвила usvajanjem cjelodržavnih sektorskih strategija.

Istovremeno, Komisija namjerava da osigura da njena podrška i dalje bude zasnovana na osnovama procesa evropskih integracija (vladavini prava, demokratiji, osnovnim pravima,

ekonomskom upravljanju i naslijeđu iz prošlosti), kao i da pruži dodatnu podršku građanskom društvu, građanima, što posebno uključuje osjetljivu populaciju, kao i privatni sektor. Komisija je na ovaj način signalizirala da se EU ne udaljava od Bosne i Hercegovine, ali da zahtijeva političku opredijeljenost za proces evropskih integracija.

Zbog nepostojanja sveobuhvatnog mehanizma koordinacije u procesu evropskih integracija, Komisija se koncentriše na sektore u kojima postoje dogovorene strategije i zadovoljavajuće koordinacijske strukture⁸. Istovremeno, Bosni i Hercegovini će biti pružena pomoć u izradi cjelodržavnih strategija u drugim sektorima i u uspostavljanu odgovarajuće koordinacijske strukture, čime će se uspostaviti sveobuhvatni koordinacijski mehanizam za pitanja EU.

Naučene lekcije iz programiranja i realizacije prethodne i sadašnje pomoći EU su te da je političko opredjeljenje i vlasništvo nad procesom reformi neophodan preduslov za uspjeh. S obzirom na ova iskustva, te u skladu s Pariškom deklaracijom o učinkovitosti pomoći, pomoć će biti zasnovana na sopstvenim sektorskim strategijama Bosne i Hercegovine. Gdje ne postoje takve strategije, Program IPA II će podržavati izradu, usvajanje i provođenje tih strategija.

Vlast u Bosni i Hercegovini je izrazito decentralizovana sa podijeljenim nadležnostima između državnog, entitetskog, kantonalnog i općinskog nivoa. IPA pomoć poštuje ustavne nadležnosti i podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti, kao i specifične potrebe različitih aktera na različitim nivoima uključenih u programiranje, upravljanje i provođenje prepristupne pomoći.

Za period 2014-2017., prepristupna pomoć će obuhvatiti sljedeća dva stupa:

Demokratija i vladavinu prava

Prvi stup će pokrivati dva ključna sektora: demokratiju i upravljanje i vladavinu prava i osnovna prava.

Demokratija i upravljanje

Reforma upravljanja (državom) i reforma javne uprave su ključni prioriteti u strategiji proširenja. Jačanje demokratskih institucija, sveobuhvatan demokratski proces, snažna uloga građanskog društva i daljnji napredak u izbornoj, parlamentarnoj i reformi javne uprave su ključni za proces pristupanja.

Javna uprava u Bosni i Hercegovini, a naročito ekonomsko upravljanje, mora se poboljšati da bi se država pripremila za prilagođavanje izazovima evropskih integracija i mehanizmima ekonomske koordinacije u EU i da bi se osiguralo efikasnije, djelotvornije i pouzdanije pružanje usluga građanima i poslovanju. To uključuje potrebu za daljnjom potpunom reformom javne uprave, uključujući, između ostalog, poboljšano planiranje politika i koordinaciju, efikasnije upravljanje državnom službom i sveobuhvatnu reformu upravljanja javnim finansijama. Korupcija je i dalje ozbiljan problem u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini. Vlasti moraju ojačati svoje okvire integriteta, kako bi se stvorio djelotvoran i

⁸ To su: Strategija reforme sektora pravde (SRSP), Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, Strategija reforme javne uprave (PAR), Strategija za provedbu aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma (koji se tiče izbjeglica i interno raseljenih lica, a obuhvata i Sarajevski proces) i Strategija za rješavanje problema Roma. Na nivou opština, kantona i entiteta je usvojen veliki broj razvojnih strategija usmjerenih ka prioritetima lokalnih malih i srednjih preduzeća (MSP-a), a koje su od značaja za lokalni integrisani razvoj. SRSP je već istekla, a Strategiju PAR će biti potrebno ažurirati. Proces njihovog ažuriranja je u toku.

odgovoran javni sektor i pospješilo sprečavanje, otkrivanje i suzbijanje korupcije kroz odgovarajuće propise, institucije i partnere u građanskom društvu.

Pomoć u sklopu paketa IPA II će biti usmjerena na primjenu principa dobrog upravljanja i poboljšanje upravljanja u javnom sektoru, a naročito na jačanje ekonomskog upravljanja, upravljanja javnim finansijama, pružanje javnih usluga i reformu uprave, kao i borbu protiv korupcije. Pored toga, potrebno je značajno ojačati statistički sistem.

Vladavina prava i osnovna prava

Vladavina prava je centralni faktor strategije proširenja. Kao potencijalna država kandidatkinja, Bosna i Hercegovina mora osigurati da njeno pravosuđe bude nezavisno, nepristrasno, efikasno i odgovorno, te da agencije za provođenje zakona imaju kapacitete i podršku za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Iako je efikasnost pravosuđa donekle poboljšana, i dalje postoji veliki broj neriješenih krivičnih i građanskih predmeta. Osim toga, neusklađena praksa krivičnih i građanskih sudova, te slabosti u provedbi, slabe pravosuđe. Rascjepkanost budžetskih struktura i uplitanje drugih ogranaka vlasti podrivaju njegovu nezavisnost. Isto tako, zabrinjava i nivo efikasnosti i nezavisnosti provedbe zakona zbog nepotrebnog političkog uticaja na operativno upravljanje, finansijsku podršku i korupciju. Nedovoljna saradnja između policijskih agencija i tužilaštava slabi njihovu spremnost za borbu protiv korupcije, ekonomskog i organizovanog kriminala.

Potrebno je unaprijediti zaštitu osnovnih ljudskih prava (npr. slobode izražavanja, prava žena, invalida, manjina poput Roma i lezbijki, gejeva, biseksualaca, transseksualaca i interseksualaca (LGBTI populacije) i djece). Iako pravni okvir postoji, provođenje i primjena zakona je i dalje neujednačena. Naročito se povećao politički i finansijski pritisak na medije, a razlog za zabrinutost predstavlja i zastrašivanje i prijetnje novinarima i urednicima, kao i polarizacija medija duž etničkih i političkih linija

Pomoć u sklopu paketa IPA II će biti usmjerena na poboljšavanje djelotvornosti, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa, poboljšanje pravde za građane, borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, procesuiranje predmeta ratnih zločina, te na primjenu osnovnih prava.

Konkurentnost i rast

Drugi stup će pokrivati dva ključna sektora, konkurentnost i inovacije, strategije lokalnog razvoja i obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike.

Konkurentnost i inovacije, strategije lokalnog razvoja

Ono što je naučeno iz provedbe pomoći za društveni i ekonomski razvoj je da Komisija mora promijeniti strateški pristup pružanju pomoći. Nastavak tradicionalnog pristupa promovisanja promjena kroz izradu strategija i politika na državnom i entitetskom nivou najvjerojatnije neće dovesti do željenih rezultata. IPA II će umjesto toga biti usmjerena na pružanje podrške partnerstvima za ekonomski i društveni razvoj na lokalnom nivou, putem postojećih strategija lokalnog razvoja i uključenih operativnih struktura. Puno je izvjesnije da će se dinamika za ekonomski i društveni razvoj u Bosni i Hercegovini stvoriti kroz integrisani pristup, usmjeren ka jačanju konkurentnosti i inovacija MSP-a, a također i putem povećanja istraživačkih kapaciteta, zapošljavanja i otvaranja radnih mjesta, kao i socijalne inkluzije, zasnovane na partnerstvima na lokalnom nivou, uključujući opštine, MSP, institucije za obrazovanje i obuku, kao i civilno društvo. Tim pristupom će se omogućiti i pružanje podrške razvoju ruralnih područja u nedostatku napretka u pogledu instrumenta za pretprijetnu pomoć za ruralni razvoj (IPARD), a omogućit će se i rješavanje pitanja ekonomske održivosti ciljnih područja za povratak i raseljenost.

Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike

Nezaposlenost je i dalje veoma visoka, naročito među mladima, a siva ekonomija i neformalno zapošljavanje su uobičajeni. Obrazovni sistemi ne odgovaraju potrebama tržištu rada u zadovoljavajućoj mjeri, a institucije za rad i zapošljavanje nemaju dovoljno kapaciteta da provode aktivne mjere na tržištu rada. Socijalne službe nemaju dovoljno kapaciteta za procjenu potreba ugroženih ni finansijskih sredstava za pružanje odgovarajuće podrške.

Obrazovni sistem je već sam po sebi složen i nedostaje mu koordinacija politike. Standardi kvalifikacija se ne primjenjuju sistematski. Nema sveobuhvatnih politika za rješavanje pitanja socijalne neravnopravnosti i inkluzivnog obrazovanja, pa je pristup djece iz ugroženih kategorija obrazovanju ograničen. Reforma sektora obrazovanja, zapošljavanja i socijalnog sektora je ključna za društveni i ekonomski oporavak zemlje. IPA II će biti usmjerena na reformu institucija za rad i zapošljavanje, na izradu aktivnih mjera za tržište rada, na reformu obrazovnog sistema i na daljnji razvoj koordiniranog pristupa zasnovanog na potrebama u socijalnim službama.

U programiranju pomoći u sklopu instrumenta IPA II, posebna pažnja će biti posvećena međudisciplinarnim pitanjima koja utiču na više sektora i stoga zahtijevaju paralelno djelovanje u više sektora. To su, po potrebi: sprečavanje i borba protiv korupcije, aktivnosti na održivosti životne sredine i klimatskih promjena, rodna jednakost, borba protiv diskriminacije, jačanje demokratije, ljudska prava i učešće civilnog društva, kao i zaštita kulturnog naslijeđa. Troškovi za klimatske aktivnosti će se pratiti kroz razne intervencije u sklopu instrumenta IPA II u skladu sa statističkim pokazateljima OECD-DAC-a za ublažavanje klimatskih promjena i prilagođavanje njima.

Pored pružanja podrške navedenim oblastima, podrška u okviru IPA II može biti mobilisana kao odgovor na nepredviđene prioritetne potrebe u sklopu procesa pristupanja, koje ne spadaju pod već pomenute prioritetne sektore. Naročito u to mogu biti uključene, ali ne ograničavajući se na, *ad hoc* i kratkoročna tehnička pomoć u okviru Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX), kao i u okviru Twinninga.

Svojim učešćem u makroregionalnim strategijama, Bosna i Hercegovina nastoji unaprijediti transportne i energetske mreže; poticati održivu energiju i kvalitetniju životnu sredinu, promovisati održiv turizam, podržavati jačanje kapaciteta i za privatni i za javni sektor, kao i razvoj malih i srednjih preduzeća. Štoviše, prednost će se dati razvoju obrazovanja, vještina i Društva znanja (istraživanje, informacijske i komunikacijske tehnologije - ICT).

Indikativna finansijska izdvajanja po političkoj oblasti i sektoru, na osnovu prioriteta definisanih u ovoj strategiji, navedena su u Aneksu 1.

4. IV DIO: POMOĆ EU U PERIODU 2014-2017.

1. Demokratija i upravljanje

1.1 Opis potreba i kapaciteta u sektoru

Bosna i Hercegovina provodi strategiju **Reforme javne uprave** (PAR) od 2006., a od 2011. akcione planove koji se odnose na nju. Međutim, strategija nema budžeta i njeno finansiranje zavisi od Fonda za reformu javne uprave, kojeg održavaju donacije Danske, Švedske i Norveške. Strategija ističe 2014. godine. Reforma javne uprave i dalje sporo teče i pokazuje slabosti u raznim područjima, uključujući planiranje i koordinaciju politika, upravljanje ljudskim resursima, budžetsko planiranje, transparentnost i vertikalnu koordinaciju. Potrebna je nova, sveobuhvatna strategija reforme javne uprave, koja pokriva i funkcionisanje struktura za evropske integracije unutar različitih nivoa vlasti kako bi se ojačali administrativni

kapaciteti zemlje za bavljenje pitanjima i obavezama koje se tiču EU. Kada je u pitanju pružanje usluga građanima i poslovnoj zajednici, nedostatak usklađenog i modernizovanog pravnog administrativnog okvira negativno utiče na kvalitet pružanja javnih usluga na svim administrativnim nivoima. I dalje je potrebno raditi na razvoju i provedbi dosljednih standarda i zajedničke administrativne prakse u svim organima javne uprave.

Korupcija je i dalje ozbiljan problem u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini. Organi vlasti moraju ojačati vlastiti integritet da bi stvorili jedan učinkovit i odgovoran javni sektor, te uveli poštivanje odgovornosti kao koncept.

Globalna ekonomska kriza u posljednjih pet godina je istakla potrebu da Bosna i Hercegovina temeljito ispita i ojača svoje **fiskalno i ekonomsko upravljanje** da bi se okrenula ka održivom rastu, suočila sa izazovima u ispunjavanju kopenhagenskih kriterija i poboljšala konkurentnost. Da bi obezbijedila održivu osnovu za ekonomske reforme, Bosna i Hercegovina mora sprovesti sveobuhvatniju reformu **upravljanja javnim finansijama** u sklopu reforme javne uprave. Još uvijek nije proveden program reforme upravljanja javnim finansijama (strategija i akcioni plan), koji bi postavio osnovu za određivanje prioriteta i redoslijeda neophodnih reformskih aktivnosti u različitim dijelovima sistema upravljanja javnim finansijama, uključujući i upravu prihoda, budžetsko planiranje, izvršavanje budžeta, upravljanje javnim dugom, računovodstvo i izvještavanje, javne nabavke, javnu internu finansijsku kontrolu i vanjsku reviziju. U različitim podsistemima javnih finansija i dalje postoje praznine. Postoji potreba za izradom blagovremenih, ažuriranih i efikasnih fiskalnih politika, provođenjem internih revizija, provođenjem i postupanjem prema rezultatima vanjskih revizija i provedbom reforme indirektnog oporezivanja.

Statistički sistem ne pruža dovoljno pouzdane podatke o stanovništvu, ekonomskim, makroekonomskim i trgovinskim statističkim podacima i državnim računima. Pouzdani podaci su i dalje ključni za podršku socijalnom i ekonomskom razvoju zemlje. Četiri nezavisne institucije upravljaju infrastrukturom kvaliteta (QI). Ne postoji sistem koordinacije, ni strateški okvir za razvoj sistema QI.

Komisija pridaje veliku važnost uključivanju **civilnog društva** u pretpristupni proces, čime takođe doprinosi da građani bolje razumiju reforme koje Bosna i Hercegovina mora provesti da bi ispunila uslove za članstvo u EU. Ovo bi takođe trebalo pomoći da se pristupanje EU shvati kao sveobuhvatan proces i da se shvati na pravilan način, što je naposljetku ključno da bi se na osnovu dobre informisanosti donijela odluka o članstvu u Evropskoj uniji na kraju pretpristupnog procesa.

1.2. Ciljevi, rezultati, aktivnosti i pokazatelji

Pomoć EU je namijenjena da podrži BiH da provede načela dobrog upravljanja i da poboljša upravljanje javnog sektora, a posebno da ojača reformu javne uprave, uključujući i pružanje javnih usluga, ekonomsko upravljanje i upravljanje javnim finansijama. Ključni cilj je podržati BiH u sveobuhvatnoj reformi upravljanja javnim finansijama, da bi imala čvrstu osnovu za društveno-ekonomske i strukturne reforme. S time je usko povezana planirana podrška za statistički sistem, s ciljem poboljšanja njegovih kapaciteta radi dobivanja pouzdanih statističkih podataka.

U pogledu borbe protiv korupcije, pomoć EU će poduprijeti uvođenje integrisanog upravljanja u javnom sektoru.

Daljnja pomoć EU će podržati parlamentarne skupštine i civilno društvo da preuzmu ključnu ulogu u pretpristupnom procesu.

Očekivani rezultati su:

- Ojačani kapaciteti javne uprave za djelotvornije, efikasnije i pouzdanije pružanje usluga građanima i poslovnoj zajednici, uključujući pouzdane upravne postupke i usluge elektronske uprave.
- Bosna i Hercegovina sa ojačanim kapacitetima za upravljanje javnim finansijama, uključujući i efikasnije upravljanje i prikupljanje prihoda, pripremu i izvršavanje budžeta, upravljanje javnim dugom, javne nabavke, internu kontrolu javnih finansija i vanjsku reviziju. Sistematično praćenje putem vanjskih revizija, pripremljeno od strane nezavisnih revizorskih institucija, bi trebalo biti pravilo.
- Statistički sistem s kapacitetima za izradu pouzdanih makro-ekonomskih, poslovnih, društvenih i demografskih, finansijskih i poljoprivrednih statističkih podataka.
- Dostupnost regionalne statističke klasifikacije (usklađene sa propisima nomenklature teritorijalnih jedinica za statistiku (NUTS)).
- Poboljšani Indeks vanjske trgovine, usklađeni indeks potrošačkih cijena i poslovnih statistika.
- Poboljšano sprečavanje, otkrivanje i suzbijanje korupcije kroz odgovarajuće propise, institucije i partnere u civilnom društvu.
- Poboljšana saradnja između organizacija civilnog društva i javnih institucija.
- Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva radi povećanja autonomije, zastupljenosti i odgovornosti, kao i povećanja baze članstva, prikupljanja sredstava i učinkovitosti.
- Pojačani kapaciteti države (javna uprava, civilno društvo, statistički sistem) radi aktivnog učešća u provedbi makroregionalnih strategija, od kojih bi zatim uživala pogodnosti.

Da bi Bosna i Hercegovina dobila podršku u postizanju tih ciljeva, putem IPA-e II će se pružiti tehnička pomoć za jačanje kapaciteta, optimizaciju procesa i informacijske tehnologije (IT), te će se podržati upravljanje integritetom u javnom sektoru za poticanje i provođenje integriteta i sprečavanje korupcije.

Bosna i Hercegovina će dobiti podršku u pripremi **Nacionalnog programa ekonomskih reformi** i izradi **Programa za konkurentnost i rast**, kako bi se ubrzale reforme sektora u ključnim područjima ekonomskog rasta, kao što su transport, telekomunikacije i energija, a sve s ciljem povećanja konkurentnosti Bosne i Hercegovine, deblokade investicija, rasta i zapošljavanja.

Program IPA II će podržati koordinirani fiskalni razvoj i primjenu, pomoći trezorima da uvedu kontrole transakcija, te osigurati izgradnju kapaciteta u ministarstvima finansija. Usvajanje zajedničkog strateškog okvira je uslov za pružanje investicijske podrške sistemu infrastrukture kvaliteta. Nastavit će se pružanje podrške za jačanje statističkog sistema, a posebno za prikupljanje pouzdanih makroekonomskih, poslovnih, društvenih i demografskih, finansijskih i poljoprivrednih statističkih podataka.

Ovisno o usvajanju strategije evropskih integracija, osigurat će se dodatna podrška za različite parlamentarne skupštine da se ojača njihova sposobnost da se učinkovito suočavaju sa i ispunjavaju zahtjeve procesa evropskih integracija, da prošire svoje zakonodavne i tehničke kapacitete, kao i svoju sposobnost da učinkovito komuniciraju sa odgovarajućim partnerima.

Kada se radi o civilnom društvu, Komisija će ponuditi kombinaciju političke i finansijske podrške za ispunjenje tih ciljeva, koristeći pristup koji je više strateški, učinkovitiji i orijentisan ka rezultatima da bi se postigao maksimalan učinak. Ovakav pristup, uključujući i pokazatelje i polazne osnove i ciljne grupe, bit će naveden u Smjernicama za podršku EU civilnom društvu u zemljama iz procesa proširenja u periodu 2014-2020. Rezultati i pokazatelji će se pratiti na godišnjoj osnovi.

Što se tiče političke saradnje, Komisija će poticati zemlje iz procesa proširenja da izrade povoljnije zakonodavstvo za civilno društvo. Također će promovisati učešće civilnog društva u pretprijetnom procesu, što podrazumijeva i izradu, provođenje i praćenje sektorskih strategija za finansijsku pomoć EU. Finansijska podrška u okviru instrumenta za pomoć civilnom društvu će se osigurati kako iz nacionalnih tako i iz višekorisničkih programa. Biće korištena odgovarajuća kombinacija instrumenata finansiranja da bi se odgovorilo na različite vrste, potrebe i kontekst zemlje u svim sektorima na fleksibilan, transparentan, ekonomičan i ka rezultatima orijentisan način. To će uključivati: dugoročnije ugovore, svijest da izgradnja kapaciteta i javno zagovaranje zahtijevaju vrijeme i resurse; udaljšavanje od podrške zasnovane na projektima i prihvatanje fleksibilnijeg pristupa koji potiče partnerstvo i združivanje, te veći trud da se dopre do lokalnih organizacija na nivou zajednice, posebno kroz ponovnu dodjelu grantova i fleksibilne mehanizme podrške kako bi se odgovorilo na njihove trenutne potrebe. Civilno društvo će također dobiti podršku u različitim sektorima putem mjera koje jačaju njegovu ulogu i kapacitete za aktivno učešće u izradi i provođenju sektorskih strategija za finansijsku pomoć EU.

U okviru višekorisničke pomoći programa IPA, dodatna podrška horizontalnom području reforme javne uprave je osigurana kroz saradnju sa Instrumentom za podršku razvoju vladavine i upravljanja (SIGMA) u sklopu Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i sa Regionalnom školom za javnu upravu. U oblasti statistike, Eurostat će nastaviti pružati podršku agencijama/zavodima za statistiku. Osim toga, može se razmotriti pružanje dodatne podrške za oblast carina i oporezivanja u okviru višekorisničkog programa kako bi se poboljšala regionalna saradnja.

Postoji potreba za fleksibilnim instrumentom, **Instrumentom za podršku procesu evropskih integracija** koji može reagovati na kratkoročna kretanja i pružiti potrebnu pomoć i podršku različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini u izgradnji kapaciteta. Ovaj instrument će pomoći u provođenju SSP-a, usvajanju *acquisa* EU, pripremi i realizaciji projekata, kao i jačanju institucionalnih kapaciteta za provođenje SSP-a, te apsorpciju i upravljanje IPA fondovima.

Pokazatelji za mjerenje napretka u ostvarivanju ciljeva (za detalje pogledati Aneks 2, tabela 2):

- Napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija (EC)
- Zbirni pokazatelj učinka vlade (WB), Teret vladinih propisa (WB) i Regulatorni kvalitet (WB)
- Statistička podudarnost (Eurostat)

1.3 Vrste finansiranja:

Pomoć će biti osigurana prvenstveno kroz twinning, tehničku pomoć, spajanje, grantove i nabavku opreme u okviru Državnog IPA programa.

TAIEX instrument omogućuje *ad hoc* i kratkoročnu tehničku pomoć. Sljedeći programi EU su od značaja za ovaj sektor: Hercule III (podrška aktivnostima borbe protiv prevara,

korupcije i bilo kojih drugih nezakonitih aktivnosti koje utiču na finansijske interese Unije), Pericles 2020 (zaštita eura od krivotvorenja), Fiscalis 2020 (doprinos borbi protiv utaje poreza i prikupljanja prihoda) i Carine 2020. Bosna i Hercegovina može iskoristiti pomoć IPA II da djelomično pokrije troškove za učešće u tim programima, nakon što se unutar države odrede državni prioriteti među svim programima Evropske unije.

1.4 Rizici

Glavni rizik za reformu javnog sektora je nedostatak političke volje i dogovora među političkim liderima da se nastavi sa potrebnim reformama. Kako bi se taj rizik smanjio, Komisija i Bosna i Hercegovina su započele Dijalog na visokom nivou o procesu pristupanja EU (HLDAP) 2011. godine. Još jedan značajan rizik je nepostojanje domaćeg budžeta koji bi bio namijenjen reformi javne uprave. Fond za reformu javne uprave koji se zasniva na donacijama trenutno nadoknađuje nedostatak domaćeg budžeta, ali donatori se postepeno povlače i Bosni i Hercegovini će biti potrebna vlastita finansijska sredstva za uspjeh i održivost reforme javne uprave. Na koncu, to što vlast zanemaruje ključnu ulogu civilnog društva u procesu demokratizacije i pristupanja, može također omesti reformski proces. Kako bi se takav rizik umanjio, Komisija će osigurati izgradnju kapaciteta za nastavak jačeg političkog dijaloga između organa vlasti i civilnog društva.

2. Vladavina prava i osnovna prava

2.1.Potrebe i kapaciteti u sektoru

Pravosuđe i unutrašnji poslovi

Pomoć EU za pravosuđe je povećana i proširena tokom posljednjih nekoliko godina, postepeno se pomjerajući iz oblasti krivičnog prava, posebno iz oblasti rada na predmetima ratnih zločina, kako bi obuhvatila aspekte građanskog prava, naročito se okrećući ka efikasnosti pravosuđa i smanjenju broja neriješenih predmeta. Uz značajnu podršku Evropske unije, sudovi i tužilaštva u cijeloj Bosni i Hercegovini su imali koristi od ulaganja u IT sektor, kao i od Sistema za upravljanje predmetima (CMS) koji je na raspolaganju više od 5000 sudskih korisnika. Uspostavljen je *online* pravosudni sistem za dokumentaciju koji nudi pristup više od 10 000 sudskih akata.

Ipak, potrebne su daljnje reforme. Da bi se povećala efikasnost pravosuđa potrebno je dodatno smanjiti broj neriješenih građanskih i krivičnih predmeta. Efikasnost treba biti poboljšana time što će se dodatno uskladiti krivična i građanska sudska praksa kod sve četiri nadležnosti, kao i odgovarajuće izvršenje sudskih odluka.

Opšti finansijski nedostaci se mogu primijetiti u organizacionoj postavci, međuinstitucionalnoj saradnji, kao i kapacitetima u cijelom sektoru vladavine prava u BiH.

U pogledu pravosudnog sistema, slabosti su vidljive u kapacitetima koji se tiču upravljanja te strateškog i budžetskog planiranja. Osoblju su potrebne bolje vještine i znanje i iskustvo u istragama, krivičnom gonjenju i donošenju presuda u relevantnim predmetima, što se treba unaprijediti kroz bolju infrastrukturu obuka. Štoviše, strukturne i proceduralne slabosti narušavaju odgovornost pravosudnog sistema i njegovu sposobnost da zadrži svoju nezavisnost od drugih segmenta vlasti.

Isto tako, zabrinjava i nivo efikasnosti i nezavisnosti provedbe zakona zbog nepotrebnog političkog uticaja na operativni rad policije, te zbog patronaže i korupcije.

U pogledu borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, nedovoljna saradnja i koordinacija između agencija za provedbu zakona i službi tužilaštava znatno narušavaju proces. Isto tako, saradnja i koordinacija na razmjeni krivično-obavještajnih podataka u zemlji

su nedovoljne. Pored toga, infrastruktura i kapaciteti osoblja za izvršavanje krivičnih sankcija nisu zadovoljavajući.

Uz pomoć fondova EU Bosna i Hercegovina je načinila određene korake u poboljšanju sistema integrisanog upravljanja granicama. Međutim, njega treba i dalje razvijati, te pružiti podršku provođenju politike azila i migracije u narednim godinama.

Najznačajnija strategija za reformu sektora pravosuđa je tzv. SRSP zajedno sa akcionim planom, koja je istekla u decembru 2013. Strategija za reformu sektora pravde je u procesu odobravanja. Što se tiče krivičnog pravosuđa, najznačajnija strategija je Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina. Strategije za provođenje zakona uključuju borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, borbu protiv i sprečavanje pranja novca, suzbijanje trgovine ljudima i zloupotrebe ilegalnih droga, kao i integrisano upravljanje granicama, te strategije za azil i migracije. Nedostaje zajednički politički okvir. Međunarodna zajednica često koordinira svoje aktivnosti kroz koordinaciju foruma posvećenih dijalogu unutar sektora pravosuđa i antikorupcijskim aktivnostima. Osim toga, mehanizam koordinacije kojim predsjedava Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine prati napredak u provođenju Strategije za reformu sektora pravde. Glavni donatori u oblasti vladavine prava su Švedska, Norveška, SAD, UN, OSCE, Vijeće Evrope, Švicarska i Velika Britanija.

Osnovna prava

Evropska unija je zasnovana na zajedničkim vrijednostima i principima, uključujući i poštovanje temeljnih prava. Poput drugih zemalja uključenih u proces proširenja, potrebno je da i Bosna i Hercegovina sprovodi dalje reforme kako bi se osiguralo da se zaštita slobode govora i prava pripadnika manjina, uključujući Rome i lezbijke, gejeve, biseksualce, transseksualce i interseksualce (LGBTI zajednicu), poštuju u praksi, a ne samo da su ugrađene u zakon. Bez obzira što je zakonodavni okvir za zaštitu osnovnih prava na snazi, primjena i provedba je još uvijek neujednačena. Složenost političkih i institucionalnih struktura kao i budžetska ograničenja su najveći politički izazovi u ovom području.

2.2 Ciljevi, rezultati, aktivnosti i pokazatelji

Pomoć EU ima za cilj da podrži Bosnu i Hercegovinu kako bi se poboljšala **učinkovitost, odgovornost i efikasnost** u oblasti pravde i unutrašnjih poslova pružajući podršku strateškom planiranju, kao i putem kreiranja okvira integriteta i boljeg upravljanja ljudskim resursima

Pružanjem daljnje podrške nastoji se poboljšati **pravda za građane** i to: nabavljanjem moderne tehnologije, poboljšanjem pristupa pravdi za ugrožene, poboljšanjem procesnih prava, unaprjeđenjem u provođenju krivičnih sankcija, kao i u krivičnom gonjenju u krivičnim predmetima, posebno u predmetima ratnih zločina i predmetima organizovanog kriminala i korupcije. Drugi cilj je unaprijediti **program "Pravosuđe za rast"** kroz primjenu metoda za alternativno rješavanje sporova, unapređenje zakona o upravnom postupku, kroz olakšavanje postupka registracije privrednih društava, i reviziju zakonskih, procesnih i provedbenih procedura sa ciljem poboljšanja provedbe trgovačkog prava i potraživanja.

Daljnjom pomoći EU namjerava se podržati **borba protiv organizovanog kriminala i korupcije** boljom pripremom institucija za provedbu zakona, poboljšanjem saradnje između policije i tužilaštva i kreiranjem sveobuhvatnog sistema za odvratanje od korupcije, finansijskog kriminala i pranja novca. Naredni cilj je namijenjen podršci **upravljanju granicama** i sprovođenju politika **azila i migracije** uvođenjem modernih tehnologija, unapređenjem institucionalne saradnje, izgradnjom kapaciteta i utvrđivanjem državnih sistema upućivanja.

Daljnja podrška će se pružiti zaštiti **osnovnih prava** tako što će se obezbijediti sistem za praćenje i evaluaciju **ljudskih prava** kojim će se podržati pružanje pravne pomoći i pristup pravdi za manjine. Da bi se pružila podrška u oblasti **slobode izražavanja**, kroz IPA-u II će se osigurati jačanje kapaciteta, obuka i usavršavanje relevantnih medijskih tijela da bi se razvilo istraživačko novinarstvo i unaprijedili profesionalni standardi novinara.

Očekivani **rezultati** su:

- Znatno poboljšana djelotvornost pravosuđa, naročito putem eliminacije neriješenih krivičnih i građanskih predmeta.
- Osigurana nezavisnost pravosuđa, i poboljšana odgovornost.
- Svaki građanin će imati pristup pravdi, te će, naročito za ugrožene, pristup biti besplatan.
- Poboljšani kapacitet i kvalitet izvršenja krivičnih sankcija.
- Pojačana transparentnost, odgovornost i proaktivno vođenje politike na osnovu izvještavanja u predmetima organizovanog kriminala i korupcije i poboljšan oporavak javnih fondova.
- Povećana efikasnost i saradnja između agencija za provedbu zakona i tužilaštava.
- Započet će se sa mjerenjem i bilježenjem postignutih rezultata istraga, krivičnih gonjenja i konačnih presuda u predmetima organizovanog kriminala i korupcije.
- Pojačat će se kapaciteti za borbu protiv kriminala visoke tehnologije i računarskog kriminala.
- Pristup za integrisano upravljanje granicama se provodi sa ojačanim kapacitetima i jačom prekograničnom i međuresornom koordinacijom i poboljšanim sistemima za procjenu rizika, prikupljanje i razmjenu podataka.
- Migracijama, i to naročito ilegalnim, se efikasno upravlja u skladu sa zahtjevima EU.
- Procesuiranje zahtjeva za azil i upravljanje azilom se poboljšalo u skladu sa zahtjevima EU.
- Poboljšat će se zaštita osnovnih ljudskih prava (npr. slobode govora, prava žena, invalida, manjina poput Roma i LGBTI populacije i djece).

Da bi se pomoglo Bosni i Hercegovini u postizanju očekivanih rezultata, pomoć u okviru IPA II će biti pružena za poboljšanje strateškog planiranja, kreiranje okvira integriteta i za bolje upravljanje ljudskim resursima, što će dovesti do poboljšanja djelotvornosti, odgovornosti i efikasnosti u sektoru pravosuđa i unutrašnjih poslova.

Pomoć će doprinijeti jačanju pravde za građane skraćivanjem dužine trajanja parničnih postupaka korištenjem moderne tehnologije, unapređenju pristupa pravdi za ranjive grupe, unapređenju procesnih prava, unapređenju izvršenja krivičnih sankcija, unapređenju procesuiranja krivičnih predmeta, posebno predmeta organizovanog kriminala i korupcije i pružit će podršku u procesuiranju ratnih zločina. U vezi sa ratnim naslijeđem, biće učinjeni

daljnji koraci kako bi se nastavilo sa identifikacijom nestalih osoba i kako bi se osnažili relevantni učesnici u tom procesu.

Podrška će biti obezbijedena i za unapređenje rada pravosuđa kroz primjenu metoda za alternativno rješavanje sporova, poboljšanje upravnog prava, njegovu provedbu i primjenu, lakši postupak registracije privrednih društava, te reviziju zakonskih, procesnih i provedbenih procedura sa ciljem poboljšanja izvršenja privrednih potraživanja i zakona.

IPA II će podržati jačanje borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije kroz bolju pripremu institucija za provođenje zakona, i u pogledu borbe protiv privrednog i finansijskog kriminala i novih vidova kriminala kao što su kriminal visoke tehnologije i kibernetički kriminal, te kroz unapređenje saradnje između policije i tužilaštava i razvoj sveobuhvatnog i usklađenog sistema za oduzimanje imovine stečene krivičnim djelom sa ciljem odvratanja od korupcije, finansijskog kriminala i pranja novca.

IPA II će pomoći u jačanju kapaciteta i kvaliteta mehanizama za izvršenje krivičnih sankcija, uključujući uvođenje alternativnih krivičnih sankcija.

Daljnja pomoć će biti usmjerena na sistem upravljanja granicama i sprovođenje politika azila i migracija uvođenjem modernih tehnologija, unapređenjem institucionalne saradnje, izgradnjom kapaciteta i uspostavljanjem državnog sistema upućivanja (žrtvi trgovine ljudima).

U pogledu osnovnih prava, podrška će, između ostalog, biti obezbijedena za sisteme praćenja i evaluacije stanja ljudskih prava, mehanizme za sprečavanje i eliminisanje mučenja, zlostavljanja, govora mržnje, rodne mržnje i ostalih vrsta nasilja, i nanošenja povreda u zatvorima. Naglasak će dalje biti stavljen na poboljšanje pravne pomoći i pristupa pravdi za manjine, uključujući Rome i druge ugrožene grupe, kao i na podršku borbi protiv diskriminacije, rodnoj jednakosti, različitosti, nenasilnoj komunikaciji u obrazovnim planovima i programima, radnom okruženju, zdravstvenim ustanovama/institucijama itd. U pogledu slobode izražavanja i slobode medija, pomoć će biti pružena izgradnji tehničkih kapaciteta, relevantna medijska tijela će dobiti obuke i pomoć eksperata kako bi se razvilo istraživačko novinarstvo i poboljšali profesionalni standardi novinara. Podrška u ovom pogledu će se temeljiti na „Smjernicama za podršku EU u oblasti slobode i integriteta medija u zemljama proširenja 2014-2020.“

Pokazatelji za mjerenje napretka u ostvarivanju ciljeva (za detalje pogledati Aneks 2, tabela 2):

- Napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija (EC)
- Zbirni pokazatelj Pristup pravdi (WJP) i Nezavisnost sudstva (WEF)
- Zbirni pokazatelj Globalna korupcija i (TI) i Kontrola korupcije (WB)
- Zbirni pokazatelj Sloboda medija (FH) i Medijska sloboda (RWB)

2.3 Vrste finansiranja:

Pomoć će biti osigurana prvenstveno kroz twinning, tehničku pomoć, donacije, spajanje, ugovore o radu i nabavku opreme u okviru Državnog IPA programa. S obzirom na relativnu spremnost sektora, podrška budžetu može biti opcija. Višedržavnim programom IPA pruža se dodatna podrška u oblastima gdje se ciljevi bolje mogu ostvariti na regionalnom, radije nego na državnom nivou, posebno u borbi protiv organizovanog kriminala (uključujući saradnju između tužilaca), te u oblastima zaštite svjedoka, nadzora nad granicama, upravljanja migracijama i upravljanja u hitnim slučajevima. TAIEX instrument omogućuje *ad hoc* i kratkoročnu tehničku pomoć.

Relevantni programi EU za ovaj sektor koji su u skladu sa prioritetima IPA-e II za Bosnu i Hercegovinu su Program za pravosuđe (pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim pitanjima), Prava i državljanstvo (promovisanje osnovnih prava i nediskriminacije), Fond za migracije i azil. Bosna i Hercegovina može iskoristiti pomoć IPA II da djelomično pokrije troškove za učešće u tim programima, nakon što se unutar države odrede prioritete među svim programima Evropske unije.

2.4 Rizici

Postoji rizik od kašnjenja sa provedbom ključnih strategija za reformu pravosuđa i borbu protiv korupcije. Organizacijski i administrativni kapaciteti su slabi i posebno utiču na međuinstitucionalnu koordinaciju i saradnju u ovoj oblasti. Da bi se smanjili ti rizici, Komisija je pokrenula Strukturirani dijalog o pravosuđu. Jačanjem kapaciteta će se pružiti podrška međuresornoj saradnji, radi poboljšanja koordinacije i razmjene informacija.

3. Konkurentnost i inovacije, strategije lokalnog razvoja

3.1 Opis potreba i kapaciteta u sektoru

Podrška ekonomskom i socijalnom razvoju je jedan od glavnih ciljeva procesa evropskih integracija. Javni protesti, koji su počeli u februaru 2014., i sve što je s njima povezano potvrđuju potrebu za rješavanjem pitanja ekonomskog i društvenog razvoja. Konstantna ekonomska i socijalna kriza ukazuje na to da je prijeko potrebno osigurati podršku sveobuhvatnim mjerama za jačanje konkurentnosti i rasta na lokalnom nivou radi stvaranja mogućnosti za ekonomski oporavak. IPA će biti usmjerena na ekonomski i socijalni razvoj na lokalnom nivou, koji se zasniva na izgradnji vlasništva i partnerstva između lokalnih i regionalnih aktera, uključujući općine, privatna preduzeća, naročito mala i srednja preduzeća i institucije za obrazovanje, obuke i istraživanje, zadruge, razvojne agencije, nevladine organizacije i civilno društvo. Lokalni akteri imaju potencijala za prevazilaženje prepreka u rastu i razvoju putem saradnje i partnerstva usmjerenog na stvaranje radnih mjesta, zapošljavanje i socijalnu uključenost.

Pomoć u okviru ovog sektora ima za cilj posebne akcije koje se odnose na društveno-ekonomski razvoj u saradnji sa zainteresovanim stranama na lokalnom nivou. Time se razlikuje (i upotpunjava) podrška razvoju politike, izgradnji institucija i kapaciteta na različitim nivoima vlasti koja se pruža u okviru Sektora za obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike.

Izazovi s kojima se Bosna i Hercegovina suočava će se rješavati usmjeravanjem na integrisani lokalni razvoj. Posebno je i dalje nizak nivo konkurentnosti privrede i poljoprivrede u poređenju sa državama članicama EU i sa većinom zemalja proširenja. Nezaposlenost je velika, posebno među mladima, a očita je i nestašica radne snage s odgovarajućim kvalifikacijama, budući da obrazovne institucije ne zadovoljavaju potrebe tržišta rada u dovoljnoj mjeri. U sektoru MSP, i dalje je ograničen pristup „zelenim“ proizvodima, inovativnoj tehnologiji, uslugama za podršku poslovanju i izvorima finansiranja za lokalno poduzetništvo, pristup širokopojasnim internetskim i digitalnim vještinama, posebno za proizvodnju i izvozno orijentirana mala i srednja preduzeća. Manjak radnih mjesta i zaposlenja u zajednicama predstavljaju prijetnju za održivost podrške povratku izbjeglica i interno raseljenih lica. Zbog rascjepkane socijalne inkluzije i sistema zaštite najranjivije grupe su izložene riziku od socijalne isključenosti, uključujući izbjeglice, interno raseljena lica i Rome.

BiH nema sveobuhvatnu razvojnu strategiju. Međutim, postoji niz strategija koje su relevantne za razvoj na lokalnom nivou. Navedeno uključuje strategije MSP-a na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), strategiju razvoja

poljoprivrede i strateški plan ruralnog razvoja na nivou RS, kao i lokalne razvojne strategije opština kako u RS-u tako i u FBiH, te i regionalne razvojne strategije kantona u FBiH.

Manjak komunikacije, dijaloga i zajedničkog sadržaja između zajednica se vidno osjeti, naročito u područjima gdje stanovništvo živi u neposrednoj blizini, ali u navodno etnički podijeljenim dijelovima. Postoji potreba za poticanjem interakcije između zajednica i razvoja zajedničkih prostora.

3.2 Ciljevi, rezultati, aktivnosti i pokazatelji

Putem pomoći EU nastoji se podržati razvoj privatnog sektora Bosne i Hercegovine s fokusom na razvoj izvozno-orijentiranih sektora, te sektora poljoprivrede i turizma. Nastoji se pružiti pomoć pri utvrđivanju i pripremi investicijskih projekata i dobivanju domaćih i međunarodnih kredita. Dodatni cilj je poboljšati pristup savjetodavnim uslugama i finansiranju za MSP. Što se tiče sektora razvoja poljoprivrede i ruralnih područja, putem pomoći EU se nastoje provesti pilot projekti, naročito radi poboljšanja poslovnih standarda i upravljanja za poljoprivrednike.

Još jedan cilj pružanja pomoći EU je da se podrži lokalni razvoj putem poboljšane saradnje između privatnog sektora i institucija za obrazovanje, obuku i istraživanje da bi se utvrdio i smanjio kvalifikacijski jaz na tržištu rada i podržala transformacija u društvo koje se temelji na znanju.

Očekivani **rezultati** su:

- Bolje planiranje kapaciteta na lokalnom nivou će dovesti do poboljšanog ekonomskog upravljanja, kao i do povećane konkurentnosti i otvaranja radnih mjesta kroz lokalna mala i srednja poduzeća.
- Bolja investicijska klima i olakšan pristup kreditima.
- Koordinirana procjena potreba za kvalifikacijama će dovesti do povećane zapošljivosti lokalnog stanovništva i poboljšat će okolnosti za socijalnu inkluziju u lokalnim zajednicama.
- Sveopšte poboljšano ekonomsko okruženje će osigurati dugoročna rješenja za najugroženije.

U donatorskoj zajednici postoji interes za saradnjom na lokalnom razvoju. Svoj interes za podršku integrisanom lokalnom razvoju su iskazali: Švedska međunarodna razvojna agencija (SIDA), Švicarska pomoć, KfW, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID), Međunarodna finansijska korporacija (IFC), Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), UN-ova Agencija za izbjeglice (UNHCR), Fond Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF) i Međunarodna organizacija za migracije (IOM).

Sastanci Grupe za koordinaciju lokalnog razvoja (na saziv UNDP-a) koji uključuju odgovarajuće donatore, redovno se održavaju radi razmjene informacija o trenutnim i budućim programima. Redovna koordinacija donatora na sektorskom i programskom nivou će omogućiti sinergiju i komplementarnost donatorskih intervencija u ovoj oblasti. Pored toga, delegacija EU, po potrebi, organizuje koordinacijske sastanke donatora.

Putem IPA-e II obezbijedit će se podrška za uspostavljanje i provedbu integrisanog programa za lokalni razvoj u oblasti konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i socijalne inkluzije. Naročito će se, putem IPA-e II, pružiti podrška razvoju privatnog sektora sa naglaskom na inovacijske i istraživačke kapacitete, razvoj izvozno orijentiranih sektora turizma i sektora za

poljoprivredu i ruralni razvoj. Istovremeno će se pružiti pomoć za utvrđivanje i pripremu investicijskih projekata i za sticanje pristupa domaćem i međunarodnom kreditiranju. Daljnja podrška će poboljšati pristup malih i srednjih preduzeća savjetodavnim uslugama i investicijskom finansiranju i korištenju inovativnih instrumenata finansiranja poput WBIF-a i EDIF-a. Pilot projekti će se provesti za odgovarajuće mjere IPARD-a, kao što su LEADER pristup (Veze među aktivnostima za razvoj ruralne privrede) i savjetodavne i dodatne usluge, naročito direktna podrška poljoprivrednicima u poboljšanju poslovnih standarda i upravljanja za poljoprivrednike.

Putem IPA-e II biće podržana saradnja između privatnog sektora i institucija za obrazovanje, obuke i istraživanje da bi se smanjio kvalifikacijski jaz na tržištu rada i povećala konkurentnost lokalne privrede.

Podrška za socijalni razvoj lokalnih zajednica će biti zaokružena aktivnim mjerama za zapošljavanje i stvaranje radnih mjesta s posebnim naglaskom na ranjive grupe i podršku razvoju manje razvijenih područja, uključujući ruralna područja ili područja s visokim udjelom ranjive populacije (uključujući izbjeglice i interno raseljena lica).

Konkretna podrška će se osigurati da bi se izgradili bolji odnosi u zajednici i promovisalo pomirenje u područjima gdje stanovništvo iz različitih grupa i dalje živi u neposrednoj blizini, ali bez zajedničkog prostora koji je nužan za socijalnu koheziju. Prilikom sprovođenja takvih programa/projekata, EU će primijeniti i prilagoditi pouke izvučene iz velikog broja istraživanja i dokaza koji su prikupljeni u Sjevernoj Irskoj (Program PEACE). Osim što će podržati inicijative za povezivanje zajednica i ostvarivanje saradnje između javnih, privatnih i društvenih sektora, EU će podržati obnovu urbanih, ruralnih i pograničnih područja koja izgledaju zapušteno, odvojeno, nedovoljno iskorišteno, opasno i/ili nepoželjno.

Pri razvijanju aktivnosti u ovom sektoru trebaju se uzeti u obzir aktivnosti u kontekstu makroregionalnih strategija EUSDR i EUSAIR.

Pokazatelji za mjerenje napretka u ostvarenju ciljeva (za detalje pogledati Aneks 2, tabela 2)

- Napredak postignut u ispunjavanju pristupnih kriterija
- Udaljenost od granice po osnovu lakoće poslovanja, rezultat (WB)

3.3 Vrste finansiranja:

Podrška se može osigurati prvenstveno u vidu tehničke pomoći, spajanja, sporazuma o delegiranju, robe i bespovratne pomoći. Prioritet višedržavnog IPA programa je povećanje regionalne konkurentnosti putem boljeg pristupa izvorima finansiranja za MSP u uskoj saradnji sa međunarodnim finansijskim institucijama kroz Program za razvoj i inovacije preduzeća Zapadnog Balkana (EDIF). TAIEX instrument omogućuje *ad hoc* i kratkoročnu tehničku pomoć. Programi EU-a, Horizon 2020 (istraživanje i inovacije), COSME (Konkurentnost preduzeća i MSP-a) i Program za potrošače (zaštita potrošača) su važni za ovaj sektor, te su u skladu s IPA II prioritetima za Bosnu i Hercegovinu. Bosna i Hercegovina može iskoristiti pomoć IPA II da djelomično pokrije troškove za učešće u tim programima, nakon što se unutar države odrede prioriteti među svim programima Evropske unije.

3.4 Rizici

Nepouzdanost i složeno upravljanje i nedostatak političke podrške na višim nivoima vlasti, kao i nedostatak finansijskih i ljudskih resursa na opštinskom nivou bi mogli ometati razvoj programskog okvira za integrisani lokalni razvoj i efikasnu podršku za sprovođenje aktivnosti integrisanog lokalnog razvoja.

Rizici koji se povezuju sa složenim upravljanjem, mogu se smanjiti uspostavljanjem tijela koja olakšavaju donošenje odluka, kao što su upravni odbori, a posebno savjetodavna tijela, koja će zastupati relevantne nivoe vlasti. Manjak finansijskih i ljudskih resursa na opštinskom nivou će se ublažiti tako što će se, po potrebi, osigurati tehnička pomoć/jačanje kapaciteta.

4. Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike

4.1 Potrebe i kapaciteti u sektoru

Nezaposlenost je i dalje veoma visoka (44,5% u 2013.)⁹ i nesrazmjerno pogađa mlade (59,1% dobne skupine od 15 do 24 godine). Siva ekonomija i neformalno zapošljavanje dominiraju. Obrazovni sistem koji ne zadovoljava potrebe tržišta rada u dovoljnoj mjeri i ograničen dijalog između institucija nadležnih za obrazovanje i zapošljavanje otežavaju izgled nezaposlenih. Institucije nadležne za rad i zapošljavanje trebaju biti efikasnije i razviti kapacitete za sprovođenje aktivnih mjera za tržište rada.

Nedostatak usklađenih politika za socijalnu zaštitu utiče na učinkovitost socijalnih službi. Općenito, nedostaju institucionalni kapaciteti za evaluaciju potreba ugroženih kategorija. Financiranje socijalnih službi je neujednačeno jer prihodi pružalaca socijalnih usluga zavise od ekonomske situacije u određenoj regiji što rezultira nejednakom podrškom ugroženim kategorijama stanovništva.

Stanje u obrazovnom sektoru obilježava manjak kapaciteta i struktura upravljanja uz malo koordinacije u pogledu politika koja je definisana složenom ustavnom strukturom i brojnim nivoima vlasti. Standardi za kvalitetu se ne primjenjuju sistematično u zemlji. Potrebne su daljnje reforme opšteg obrazovanja- predškolskog, osnovnog, srednjoškolskog i visokog obrazovanja. Potrebno je uložiti napore u usmjeravanje tekuće reforme stručnog obrazovanja i osposobljavanja u skladu sa najnovijim trendovima i u modernizovanje obrazovanja i obuka za odrasle. Rukovodstvu škole, nastavnicima i instruktorima je potrebno znano stručno usavršavanje i bolji standardi. Ne postoje sveobuhvatne obrazovne politike i prakse koje bi rješavale pitanja socijalne neravnopravnosti i obrazovanja za sve (inkluzivno obrazovanje). Ulažu su naponi da se olakša pristup obrazovanju za djecu sa posebnim potrebama, međutim, pristup nije jednako omogućen u cijeloj zemlji. Adekvatan pristup obrazovanju je ograničen za djecu iz ugroženih kategorija (npr. romsku djecu, djecu iz ruralnih područja, djecu u nepovoljnom društveno-ekonomskom položaju, diskriminiranu djecu na osnovu spola, djecu s invaliditetom, djecu iz manjinskih etničkih grupa, jezičkih i vjerskih manjina). Neadekvatna i dotrajala školska infrastruktura pogoršavaju situaciju.

Situacija Roma u Bosni i Hercegovini se može uporediti sa situacijom Roma u ostalim zemljama Zapadnog Balkana koji se suočavaju sa socijalnom isključenosti, dubokim siromaštvom, ograničenim pristupom zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i osposobljavanju, stambenom zbrinjavanju i zapošljavanju. IPA II će pružiti podršku Bosni i Hercegovini u sprovođenju strategije za rješavanje problema Roma i povezanih akcionih planova u oblastima zapošljavanja, smještaja i zdravstvene njege.

⁹ Izvor: <http://arz.gov.ba/statistika/mjesečni/default.aspx?id=1189&langTag=bs-BA>, Agency for Work and Employment (Agencija za rad i zaposljavanje BiH)

Na kraju 2013. u Bosni i Hercegovini je bilo 110 380 izbjeglica i interno raseljenih lica¹⁰. Potrebno je poboljšati njihovu situaciju, naročito putem finansiranja održivih stambenih rješenja i odgovarajućih mjera podrške. IPA II će nastaviti da podržava održiva stambena rješenja, u kombinaciji sa trajnim mjerama društvene i ekonomske integracije u skladu sa principima i ciljevima Sarajevskog procesa.

Zagađenost minama je posebno opasno naslijeđe rata i dan danas se događaju smrtni slučajevi uzrokovani minama. Ugrožene grupe i djeca posebno su izloženi riziku. Deminiranje je i dalje važno za povratak izbjeglica i ekonomski i ruralni razvoj. Pomoć EU će se i dalje usmjeravati na čišćenje područja zagađenih minama, kao i na pružanje podrške žrtvama mina i njihovim porodicama.

4.2 Ciljevi, rezultati, aktivnosti i pokazatelji

Putem pomoći EU nastoji se osigurati izgradnja kapaciteta u obrazovnom sektoru da bi se poboljšala struktura upravljanja i koordinacija politika između različitih nivoa upravljanja. Daljnjim pružanjem pomoći će se podržati izrada kvalifikacijskih okvira na svim nivoima obrazovanja, te pomoći u razvoju nastavnih planova i programa za osnovno i srednje obrazovanje. Jedan od ciljeva pomoći EU je i podržavanje inkluzivnog obrazovanja i modernizacija školske infrastrukture.

U sektoru za zapošljavanje cilj pomoći EU je ojačati institucionalne kapacitete, definisati i sprovesti aktivne mjere za tržište rada. Daljnjom podrškom se nastoji olakšati prelaz iz škole u radni odnos i promovisati poduzetništvo kao ulaznu tačku na tržište rada.

U društvenom sektoru, pomoć EU ima za cilj podržati standardizovan pristup, koji se zasniva na potrebama i koji je usklađen u cijeloj zemlji, za sistem socijalne zaštite i reformu finansijskih i socijalnih službi. Još jedan od ciljeva pomoći EU je formiranje službi za njegu da bi se podržala socijalna inkluzija ugroženih osoba, što uključuje i prelaz sa institucionalne na porodično usmjerenu njegu.

Daljnji ciljevi pružanja pomoći EU su da se osiguraju održive mjere podrške za stambeno zbrinjavanje povratnika, interno raseljenih lica i izbjeglica, kao i podrška za romsku populaciju. Još jedan od ciljeva je podrška za deminiranje područja zagađenih minama.

Očekivani **rezultati** su:

- Smanjen broj nezaposlenih, naročito nezaposlenih mladih, kroz institucionalnu reformu, aktivnim mjerama za tržište rada i posebnim mjerama za lakši prelaz iz škole u radni odnos.
- Obrazovni sektor će biti bolje prilagođen potrebama tržišta rada.
- Smanjen broj lica koja prijevremeno prekinu školovanje ili odustanu od školovanja.
- Poboljšan profesionalni razvoj nastavnika.
- Inkluzivno obrazovanje će se proširiti.
- Poboljšat će se pristup obrazovanju za ugrožene grupe i osobe u nepovoljnom položaju.

¹⁰ Izvor: UNHCR, ažurirano 31.12.2013.

- Koordinirani pristup na temelju potreba i reformirano financiranje socijalnih službi će povećati održivost sistema socijalne zaštite i osigurati usklađenu podršku za ugrožene ljude.
- Održive mjere podrške za stambeno zbrinjavanje će biti od koristi za povratak izbjeglica i interno raseljenih osoba.
- Sprovest će se Akcioni plan za inkluziju Roma.
- Napredovat će proces deminiranja.

Rješavanje pitanja velike nezaposlenosti, naročito mladih, odvijati će se uz podršku za oporavak lokalne privrede. Putem IPA-e II pomoći će se institucijama za rad i zapošljavanje da ojačaju svoje kapacitete i da donesu i provedu aktivne mjere za tržište rada, te će se podržati reforma propisa za rad s ciljem povećanja mobilnosti radne snage. Povećanje stope zaposlenosti bi trebalo dovesti do uzastopnog smanjenja učešća paralelnih tržišta rada, te bi povećani broj davatelja doprinosa trebao poboljšati opšte stanje prihoda socijalnih službi.

Podrška za posebne mjere koje bi olakšavale prelaz iz škole u radni odnos, npr. praktična izobrazba, informacije za posao, savjetodavne službe, plan i program učenja za mlade utemeljen na radu, koji uključuje i davanje prilika za druge šanse, bit će usmjerena na pitanje velike nezaposlenosti mladih, zajedno sa pravnim i financijskim podsticajima za srednja i mala poduzeća da obučavaju svoje zaposlenike i da obezbijede praktičnu izobrazbu mladima. Podrška putem IPA-e II bit će usmjerena na posebne programe na svim nivoima vlasti koji promovišu poduzetništvo kao ulaznu tačku na tržište rada i koji će uključivati mjere za obuke i mentorstvo za jačanje poduzetništva u školama i na univerzitetima i za promovisanje poduzetničkog razmišljanja među mladima.

U obrazovnom sektoru, IPA II će osigurati izgradnju kapaciteta za poboljšanje strukture upravljanja i koordinacije politika između različitih nivoa upravljanja. Kroz podršku će se nadalje izraditi osnovni kvalifikacijski okviri na svim nivoima obrazovanja i pružiti pomoć pri izradi plana i programa za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Broj lica koja prijevremeno prekinu školovanje ili odustanu od školovanja se treba smanjiti kroz bolju koordinaciju i podršku na državnom i lokalnom nivou, tako što će se osigurati da praktične izobrazbe i pripravnički staž pružaju produktivnu karijeru s prilikama za napredovanje. Fakulteti će primiti pomoć za izradu modula / programa na univerzitetskom/master nivou za stručno usavršavanje nastavnika.

Novi alati i metodologije će poboljšati obuku direktora škola i školskih timova pristupom koji obuhvata cijelu školu, za pristup inkluzivnom obrazovanju i usvajanje indeksa za inkluziju. Pružit će se podrška za modernizaciju školske infrastrukture. Pilot projekti, uključujući i investicijsku podršku će biti od koristi školama koje aktivno učestvuju u programima za ukidanje diskriminacije i segregacije, podsticanje inkluzivnog obrazovanja i promovisanje pristupa obrazovanju za ugrožene grupe. Prikupljanje i obrada podataka će se poboljšati.

IPA II će pružiti podršku za dalji razvoj koordinisanog pristupa zasnovanog na potrebama u sistemu socijalne zaštite i za reformu financiranja socijalnih službi. Ciljevi su standardiziran pristup socijalnim službama i socijalnim naknadama koji je usklađen u cijeloj zemlji i zasnovan na potrebama, bez obzira na mjesto prebivališta, studiranja ili rada, kao i integrisan sistem budžetiranja i financiranja socijalnih službi. Daljnja podrška će biti usmjerena na razvoj usluga u cilju socijalne inkluzije ugroženih osoba sa fokusom na potrebe ciljnih grupa (npr. djeca, Romi, invalidi, nezaposleni), uključujući i prelazak sa institucionalne na porodično orijentiranu njegu za djecu bez roditeljske skrbi i djecu i odrasle s invaliditetom.

Kroz IPA-u II će se podržati i povratak izbjeglica i interno raseljenih lica tako što će se osigurati održiva rješenja za stambeno zbrinjavanje i mjere podrške. Vlasti Bosne i Hercegovine će dobiti podršku za sprovođenje akcionih planova za rješavanje pitanja Roma.

Kroz program IPA II će se pružiti podrška za deminiranje područja zagađenih minama, kao i žrtvama mina i njihovim porodicama.

EU je glavni donator u obrazovnom sektoru i koordinira svojim aktivnostima sa drugim donatorima, naročito Austrijom, Njemačkom, Savjetom Evrope, UNICEF-om, Norveškom i Japanom. Pored EU, Svjetska banka, USAID, SIDA, Vijeće Evropske razvojne banke i KfW su ključni akteri u sektoru za zapošljavanje. Svjetska banka i UN porodica podržavaju razvoj socijalnih politika i jačanje ljudskih prava.

Pokazatelji za mjerenje napretka u ostvarenju ciljeva (za detalje pogledati Aneks 2, tabela 2)

- Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija
- Stopa zaposlenosti % ukupno, 16-64 godine (Eurostat)

4.3 Vrste financiranja

Podrška se može osigurati prvenstveno kroz twinning, tehničku pomoć, spajanje, bespovratnu pomoć i nabavku opreme. Investicije pod državnim programom uglavnom se odnose na školsku infrastrukturu i podršku za Regionalni program stambenog zbrinjavanja (RHP) i projekte iz Aneksa VII, s ciljem pružanja održivih stambenih rješenja za izbjeglice i interno raseljena lica kao dijela Sarajevskog procesa i za pomaganje Romima. Višedržavni IPA program pruža dodatnu podršku. TAIEX instrument omogućuje *ad hoc* i kratkoročnu tehničku pomoć.

Programi EU-a, koji su relevantni za ovaj sektor i koji su u skladu sa prioritetima IPA II za Bosnu i Hercegovinu su program Erasmus+ (obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI), koji podržava pokušaje izrade i provedbe reforme zapošljavanja i socijalne reforme i program Zdravlje za rast. Bosna i Hercegovina bi mogla iskoristiti pomoć IPA II da djelomično pokrije troškove za učešće u tim programima, nakon što se unutar države odrede prioriteta među svim programima Evropske unije.

4.4 Rizici

Regionalne razlike su u porastu, naročito što Bosna i Hercegovina ima nepovoljne demografske trendove s niskom stopom nataliteta, starenjem stanovništva, te vanjskim migracijama (odliv mozgova). Raspoloživa sredstva za ovaj sektor, kako vlastita domaća, tako i sredstva IPA-e II i drugih donacija nisu dovoljna za pokrivanje svih potreba ovog sektora. Nadalje, oblasti koje obuhvata ovaj sektor su međusobno usko povezane i ne mogu se dalje razvijati ili sprovesti izolovano. Postoji potreba za učinkovitom saradnjom i koordinacijom između uključenih ministarstava i institucija na svim nivoima, uključujući i ministarstava nadležna za ekonomski razvoj i društveno-ekonomski razvoj ruralnih područja. Međutim, ne postoji strategija društvenog razvoja. Postojeće strategije su neusklađene i preklapaju se, prikupljanje podataka je nedostavno, a razmjena i saradnja između nadležnih tijela je loša, posebno zbog političkog otpora oko postizanja dogovora o zajedničkim standardima i strategijama.

DODATAK 1 - INDIKATIVNE RASPODJELE (U MILIONIMA EUR) PO OBLASTIMA POLITIKE I SEKTORA

Bosna i Hercegovina	2014	2015	2016	2017	Ukupno 2014-2017.	od kojeg je relevantno za klimatske promjene (%)
a. Reforme u pripremi za članstvo u Evropskoj uniji	11	17	18	18	64	0
Demokratija i upravljanje	31				31	
Vladavina prava i osnovna prava	33				33	
b. Društveno-ekonomski i regionalni razvoj	24,7 ¹	11,7	13,7	13,7	63,8	0
Konkurentnost i inovacije: strategije lokalnog razvoja	63,8				63,8	
c. Zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, istraživanje i inovacije, promovisanje rodne ravnopravnosti i razvoj ljudskih potencijala	4	11 ²	11 ²	12 ²	38	0
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike	38				38	
UKUPNO	39,7	39,7	42,7	43,7	165,8	0

¹ Za 2014., zavisno od procjene potreba, indikativno će se namijeniti 15 miliona EUR za oporavak od poplava i obnovu

² Dodatno, 18 miliona EUR za 2015. i 2016. i 12 miliona EUR za 2017. se indikativno dodjeljuje za Regionalni program stambenog zbrinjavanja, koji je sproveden unutar okvira višedržavnog programa IPA II

DODATAK 2 POKAZATELJI I CILJEVI

Tabela 1a: Pokazatelji konteksta:

Pokazatelj	Izvor	Osnova	Zadnja vrijednost	
		2010	godina	vrijednost
Javni dug (% BDP-a)	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cpc_ecgov&lang=en	25,39	2012	27,73
Stopa stvarnog rasta BDP-a (prosjek u zadnje tri godine - %)	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do	0,72	2012	- 1.1
Stopa nezaposlenosti (%)	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do	27,2	2012	28,6
BDP po glavi stanovnika u tekućim cijenama (PKM €) - Eurostat	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cpc_ecnagdp&lang=en	3,296	2012	3,419
Direktna strana ulaganja (DSU) po glavi stanovnika €	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cpc_ecbop&lang=en	70,8	2012	71,2

Tabela 1 b: Pokazatelji rezultata i uticaja

Sektor	Pokazatelj	Osnova	Zadnja vrijednost		Ciljna grupa
		2010	godina	vrijednost	2017
Zbirni pokazatelj (prosječno rangiranje iz osam vanjskih izvora)	ELARG				
Ostvareni napredak u ispunjavanju političkih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
Ostvareni napredak u provođenju <i>acquisa</i>	ELARG – Izvještaj o napretku				
Ostvareni napredak u ispunjavanju ekonomskih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
Stopa zaposlenosti (15-64 godina) ukupno%	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cpc_siemp&lang=en	40,12	2012	39,73	

*: ciljne grupe će biti date kasnije

Tabela 2: Sektorski pokazatelji *

Sektor	Podsektor	Pokazatelj	Izvor	Osnova	Zadnja vrijednost		Ciljna grupa
				2010	godina	vrijednost	2017
Upravljanje i demokratija	Upravljanje i PAR (reforma javne uprave)	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Zbirni pokazatelj (prosječna učinkovitost Vlade, Teret vladinog propisa i Regulatorni kvalitet) – 1 (Najlošiji) - 100 (Najbolji)	Svjetska banka, Forum za svjetsku konkurentnost	39,39	2012	45,25	
	Upravljanje javnim financijama	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
	Statistika	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
Statistička usklađenost -% 0 (Najlošiji) - 100 (Najbolji)		Eurostat http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes					
Vladavina prava i osnovna prava	Reforma pravosuđa	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Zbirni pokazatelj (prosječni Pristup pravdi i Nezavisnost sudstva)		53,79			
	Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Zbirni pokazatelj (prosječna Percepcija korupcije i Kontrola korupcije) 1 (Najlošiji) - 100 (Najbolji)		39,57	2012	45,64	
	Osnovna prava	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Zbirni pokazatelj (prosječna Sloboda štampe i Slobodne štampe) 1 (Najlošiji) - 100 (Najbolji)		30,75	2012	34,25	

Sektor	Podsektor	Pokazatelj	Izvor	Osnova	Zadnja vrijednost		Ciljna grupa
				2010	godina	vrijednost	2017
	Izbjeglice i upravljanje granicom	Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
Konkurentnost i inovacije		Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Udaljenost od granice po osnovu lakoće poslovanja (rezultat) 1 (Najlošiji) - 100 (Najbolji)	Svjetska banka- Indeks lakoće poslovanja: http://www.doingbusiness.org/data/distance-to-frontier	55,33	2014	58,7	
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike		Ostvareni napredak u ispunjavanju pristupnih kriterija	ELARG – Izvještaj o napretku				
		Stopa zaposlenosti (ciljevi EU 2020)- ukupno/žene/ manjine/ugrožene grupe - Stopa zaposlenosti (u dobi od 20 do 64 godine), žene (%)	Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cpc_siemp&lang=en	28,6	2012	28,1	

*: ciljne grupe će biti date kasnije